

Sundsvall: I Lars Ahlins fotspår

Sundsvall:

I Lars Ahlins fotspår

av Elin Mellerstedt, NE-medarbetare

Välkommen till Sundsvall! Staden vid den norrländska östkusten var under 1800-talet en sågverks- och fiskestad för att i dag vara något av en norrländsk shoppingmetropol. En hel del har förändrats, men mycket är sig fortfarande likt i författaren Lars Ahlins (1915–97) hemstad.

Det regnar och i stället för att som tidigare var bestämt ses utomhus ses vi, en grupp om cirka tio personer, innanför dörrarna till det mycket speciellt utformade kulturcentrumet Kulturmagasinet. Vi träffas passande nog på Lars Ahlins torg, då dagens aktivitet är just en guidad tur genom Sundsvalls stadskärna i författarens fotspår.

Staden som reste sig ur askan

Lars Ahlins torg ligger märkligt nog inomhus. Kulturmagasinet invigdes i sin nuvarande skepnad 1986, och huset, som är fyra gamla hamnmagasin sammanlänkade av en inglasning, rymmer såväl stadsbiblioteket som Sundsvalls museum. I museets del av huset finns både permanenta och tillfälliga utställningar. Museet innehar bland annat en konstsamling där namn som utmärker sig är rikskända regionala konstnärer som Carl Frisendahl, Sigrid Hjertén, Arne Jones och Leander Engström.

Museets basutställningar guidar oss bland annat i Medelpads natur och dess förutsättningar samt gör nedslag i landskapets historia. Här finns exempelvis utställningen "Staden som förvandlade sig" som berättar om den omvälvande perioden 1886–1891, självklart med tonvikt på 1888. Detta år har antagligen inte gått någon sundsvallsbo förbi eftersom det den 25 juni bröt ut en omfattande stadsbrand som bokstavligen slukade den norrländska trästaden. Ur askan steg något helt annat upp än vad som tidigare varit. Här reste sig Norrlands första stadskärna i sten med esplanader och rikt dekorerade pampiga byggnader.

Litterär promenad

Vår guide till Lars Ahlin-vandringen heter Sten Olof Nilsson. Han är medlem i Lars Ahlin-sällskapet, en grupp entusiaster som anordnar såväl seminarier som att man ger ut årsskrifter, allt i syfte att främja intresset för Ahlins författarskap. Föreningens säte är i Sundsvall då detta är Ahlins hemstad, vilken han också skildrat i ett flertal romaner. Men som den rikskände författaren Ahlin är har föreningen medlemmar från Umeå i norr till Köpenhamn i söder. Sedan 1992 delas vartannat år Lars Ahlin-stipendiet om 50 000

kronor ut till en författare eller forskare som på ett eller annat sätt har med Ahlin att göra. Det kan handla om forskning om Ahlin, något med anknytning till Sundsvall som stad eller ett författarskap "i ahlinsk anda".

Sundsvalls Litterära Sällskap förde under 1990-talet också fram en idé om en litterär promenad till Ahlins ära. 1999 satte sällskapet i samarbete med stadsbiblioteket och Sundsvalls museum upp 14 stycken emaljplattor runtom i stadskärnan med citat från någon av Ahlins 28 romaner (varav en är författad tillsammans med hustrun Gunnel Ahlin). Ibland hålls guidade turer annonserade via turistbyråns hemsida. Det går också bra att när som helst hämta en karta, som innehåller en introduktion till promenaden, på turistbyrån eller Kulturmagasinet för att upptäcka Ahlins Sundsvall på egen hand.

Norrlands shoppingmetropol

Vi har tur. Himlen har under Sten Olofs introduktion spruckit upp, och vi, en förväntansfull skara, kan ge oss ut på vår vandring utan att riskera att bli dyblöta. Första stoppet är vid Fisktorget. Här brukade den dagliga fiskmarknaden ta plats.

I dag rymmer Fisktorget ingen marknad längre utan en stor parkering, en av många och stora parkeringsplatser i området kring Selångersån, som rinner precis i utkanten av stadskärnan. Stadskärnan och dess shoppingutbud har på senare år formligen exploderat, och staden verkar göra sitt bästa för att placera sig som Norrlands shoppinghuvudstad nummer ett.

Under det senaste året har ett flertal nya butiker öppnat i den inte alltför stora stadskärnan, även kallad Stenstan. Birsta Köpstad, strax norr om staden, har det senaste året expanderat kolossalt. Här finns ett numera smått gigantiskt IKEA, och den är numera norra Sveriges största köpcentrum. Parkeringsplatsen utanför köpcentrumet fungerar även som en av de allra populäraste platserna i Medelpad att spendera några dagar på för campande besökare.

Ahlins Sundsvall

Vi fortsätter vår Ahlinvandring genom Norrmalmsparken, för att sedan ta oss vidare mot före detta Stenkrossplan och Badhusparken. Vid varje emaljplatta stannar vi, och Sten Olof läser respektive citat högt. Utdragen är noga utvalda och rör på något sätt den plats vi står på. Mycket har ändrats under tidens gång. I Badhusparken hängde kvinnorna i *Stora glömskan* (1954) tvätten på tork. I dag står parken i skuggan av en enorm kontorsbyggnad. Byggnaden är uppförd på före detta Stenkrossplan, där cirkusar och marknader förr brukade hållas.

Stoppet vid adressen Storgatan 33, det före detta Hellbergska huset, ibland även kallat Brattvallska huset, är extra speciellt. På denna adress bodde Lars Ahlin själv i många år och så gör även flera karaktärer i romanerna *Kanelbiten* (1953), *Stora*

glömskan och Sjätte munnen (1985). Även om Ahlin själv förnekat att han skrivit om sitt eget liv går fler paralleller än bostadsadressen i exempelvis *Sjätte munnen* att dras. Historien och huvudkaraktären Hans livsöde är stundtals identiskt med Ahlins. *Sjätte munnen* är den enda roman som faktiskt nämner stadens namn. Aningen märkligt då Ahlin i sina böcker inte snålar med mer precisa platsangivelser som gator, byggnader och parker. Det råder ingen som helst tvekan om vilken stad det är han skriver om!

Universitetsstad med kasino

Hellbergska huset sätter punkt för Stenstans gågata västerut. Därefter passerar du såväl den stora Gustaf Adolfskyrkan i renässansstil som Mittuniversitetets stora campus. Mittuniversitetet, som fick sin universitetsstatus så sent som 2005, har campus i fyra orter: Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik och Östersund. Sundsvalls campus ligger vackert placerat vid Selångersån i nybyggda moderna och färgglada hus.

Väljer du i stället att gå mot öst, genom stadskärnan, kommer du till hamnen, där bland annat Sveriges först öppnade internationella kasino finns inhyst i det ståtliga gamla stationshuset.

Under en promenad längs Storgatan hinner man passera många andra intressanta platser. Mitt på Stortorget står en stor staty av stadens grundare Gustav II Adolf. Bakom statyn höjer sig det anrika stadshuset. I dess kristallkron prydda salar finns i dag såväl konferens- och konsertlokaler som bar och restaurang. Musiklivet i Sundsvall är rikt och konsertlokalerna många. Staden är bland annat känd för sin omfattande körverksamhet.

Det anrika hotell Knaust

Storgatan 13 är adressen för det anrika och berömda hotellet Knaust, även det en känd Ahlinmiljö. Hotellet, uppkallat efter källmästare Adolf Fredrik Knaust, är även det som många andra av stadens pampigaste byggnader en frukt av återuppbyggnaden efter stadsbranden, och det uppfördes efter en ritning av Sven Malm. Det var också då hotellet tilldelades sin vackra och berömda trappa av carraramarmor.

Om denna trappa är myterna många. Bland annat har det påståtts att en kavallerilöjtnant ska ha ridit upp för trappan. Nyrika träpatroner och kungligheter var vanliga gäster under hotellets första glanstid. Det var alltsomoftast påkostade festligheter med vilda nätter och krossat porslin, vilket bidrog till hotellets rykte.

Hotellet lade ner sin verksamhet 1978 och användes under många år av det till Sundsvall utlokaliserade Patent- och registreringsverkets bolagsbyrå. Sedan 2002, efter att byggnaden renoverats, är det återigen möjligt att bo på stadens mest berömda hotell.

Staden mellan bergen Om man i stället är intresserad av att bo i en annorlunda och mer naturnära omgivning finns även ett stort hotell på toppen av Södra stadsberget.

Sundsvall ligger som kanske bekant i en dal mellan två skogsbeklädda berg, logiskt nog kallade Södra respektive Norra stadsberget. På Södra stadsberget finns, utöver ett hotell, även ett vandrarhem, en enorm nöjesanläggning med diverse evenemang, en stor spa-anläggning samt slalombacke, otaliga skidspår och gångstigar.

På Norra stadsberget, även kallat Sundsvalls stadspark, är verksamheten annorlunda. Även här finns visserligen ett vandrarhem, men man har valt att fokusera övrig verksamhet på landskapets rika kulturhistoria med sådant som fäbodvallar, djurhagar, en gammal handelsgård, ett friluftsmuseum och ett hantverksmuseum. På bergets lekplats går också att beskåda, och för den delen bestiga, en enorm skvader i form av en rutschkana. En skvader är för de oinvigda enligt legenden resultatet av en korsning mellan en hare och en tjäder som en flottningsinspektör i slutet av 1800-talet påstått sig ha skjutit i grannkommunen Timrå.

Ytterligare en trevlig sundsvallsmiljö att besöka är Alnö, en ö belägen mellan Indalsälvens och Ljungans mynningar strax utanför Sundsvall. Alnö är känt av geologer världen över för de sällsynta bergarter som i första hand utgör öns norra del. Dessa bildades för 570 miljoner år sedan genom vulkanisk verksamhet på platsen. Men för sundsvallsborna är ön antagligen mest känd för sina många badstränder och havsvikar.

En både ny och gammal stadskärna

Mycket är i dag som sagt annorlunda i stadskärnan där Ahlins karaktärer rör sig i böckernas värld. Det ökade shoppingutbudet har gett hus med modernare utformning. En annan ny företeelse är den sedan 2003 årliga drakparaden. Varje sommar förvandlar den stadskärnan till en "art on street"-utställning där 30 stycken färgglada drakstatyer, målade och modifierade på olika sätt av 30 olika konstnärer, placeras ut. Draken är en välkänd Sundsvallssymbol vilken även gett namn till exempelvis stadens basketlag, Sundsvall Dragons.

Men mycket är sig fortfarande likt i den stad som skildras i Ahlins böcker. Stenbyggnaderna i renässansstil byggdes ju för att stå sig bättre mot katastrofer som stadsbränder.

Vi går genom parken Vängåvan, som fått sitt namn av den stora fontänen som står i parkens mitt, mot det sista Ahlinstoppet för dagen, hotell Knaust (eller som det i dag heter Elite Hotel Knaust). Hotellet har i dag pråliga dörrar i glas som öppnas per automatik. Synliga rakt in genom dem är solfjäderstrappan där det nya och moderna kontrasteras mot det gamla och anrika. Precis som det är med mycket annat i Sundsvall som sagt.

(Artikeln publicerad 2007-06-13)